

людяність (якої так легко позбутися), ніколи не втрачати відчуття живої людини, що її возлюбив Христос.

Розумію, що стосовно наведених тут позицій можуть бути висловлені й альтернативні, теж по-своєму небезпідставні думки. Через це й потрібне обговорення – широке і без зайвого поспіху.

Кисельов О.

ПРО ПРЕДМЕТ “ЕТИКА ВІРИ” У ДЕРЖАВНИХ ШКОЛАХ УКРАЇНИ

Проблема релігійної освіти не є новою для українського релігієзнавства. В останнє вона піднімалася у зв’язку з указом Міністра освіти та науки про введення предмету “Теологія” у вищих навчальних закладах України. Однак, як то часто буває в Україні, той указ залишився лише на папері. Водночас тема релігійної освіти була досить різносторонньо обговорена у колах релігієзнавців. Зараз знов дискутують на цю тему. І дискусії ці мають інший характер, бо бажання президента без серйозної суспільної дискусії почало реалізовуватися Міністерством освіти та науки: з першого вересня цього навчального року курс “Етика віри” вже введений у деяких державних школах України. Дискусії та полеміка лунають вже паралельно прийнятому рішенню і фактично можуть змінити лише зміст предмету, але не рішення про його викладання. Тобто все ще можна дискутувати, що має викладатися у державних школах дітям, але те, що новий предмет якщо не з’явився 1 вересня, то з’явиться після нового року майже вже ні у кого не викликає сумнівів.

У певної частини населення є побоювання, що “Етика віри” буде фактично “Християнською етикою”, тобто предметом релігійним. У іншої — що предмет буде позбавлений релігійного компоненту, тобто буде “арелігійним”, світським, релігієзнавчим. Я належу до першої групи.

Взагалі, хочу зауважити, що проблема введення нового предмету “Етики віри” досить мало дискутувалася у суспільстві. Однак, не можу сказати, що суспільної дискусії не було взагалі. Серед голосів, які підтримували “Етику віри” (розуміючи під нею “Християнську етику”) були представники так званих “традиційних церков”. Відмітимо, що у Галичині вже понад 10 років читається у державних школах предмет “Християнська етика”, а тому зі сторони УГКЦ лунали побоювання, що

новий предмет із неконкретною назвою “Етика віри” замінить цілком конкретну “Християнську етику”.

До групи, яка не підтримувала введення релігійного предмету “Етика віри” були і атеїсти, і віруючі різних релігійних напрямків, в тому числі православні та католики. Аргументи “проти” були, наприклад, викладенні у “Зверненні до Президента України та міністра освіти стосовно введення курсу "Християнська етика" у державні школи” [<http://uath.org/zvernennyya.php>]. Найсильнішими з них вважаю апелювання до чинного українського законодавства (ст. 35 Конституції України, ст. 5 та ст. 6 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» й ст. 6 та ст. 8 Закону України «Про освіту») згідно якого жодна релігія не є обов’язковою в українській державі; всі релігії рівні; церква відділена від держави, а школа від церкви; освіта у державних школах має світський характер.

Завдяки “Зверненню до Президента...” розв’язалася справжня полеміка між прихильниками та противниками введення “Християнської етики” у державних школах. Не буду переказувати увесь зміст полеміки. Зазначу, що ніякого вагомого, серйозного контраргументу до апелювання до чинного українського законодавства України я не почув. Слід, однак, відмітити, що опоненти апелювали до статті 11 Конституції України згідно якої “Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичній свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів та національних меншин України”.

За логікою опонентів, ця стаття Конституції була ніби контраргументом до статті 35 до якої апелюють противники ведення релігійних предметів до школи. Однак, в Конституції не сказано, що “сприяння” держави має бути через введення релігійних предметів у державних школах. Оскільки, як вже зазначалося, у Конституції та законах України сказано про незалежність школи від церкви та релігії, і цілком логічно, що таке “сприяння” є недопустимим з правової точки зору.

Взагалі відзначу, що серед населення України у своїй більшості досить схвально ставиться до введення “Етики віри” у школах. Це підтверджує і соціологічне дослідження 2003 року проведене “Юкрейніан соціолоджі сервіс” згідно, якому прихильники “релігійної діяльності церков в школах та інших навчальних закладах” переважають над супротивниками [Релігія та Церква в сучасній Україні: результати загальнонаціонального соціологічного дослідження // <http://www.risu.org.ua/ukr/religion.and.society/churchsocialres>]. Це

підтверджує і нещодавнє соціологічне дослідження проведене Центром Розумкова, яке встановило, що 53,7% мешканців України вважають, що державна загальноосвітня школа має подавати «поряд із матеріалістично орієнтовними знаннями також релігійні знання» [<http://risu.org.ua/ukr/news/article;7311>].

Які треба робити висновки з цих даних? Для прихильників введення “Християнської етики” у школі ці данні є аргументом, що ініціатива президента та Міністерства освіти та науки є виправданою та має підтримку у населення — якщо є попит, то має бути пропозиція. Однак, я роблю інші висновки.

Українськими громадянами не поважається чинне законодавство України. Фактично українське суспільство готове закрити очі на антизаконну ініціативу, бо ця ініціатива здається їм цілком логічним кроком на шляху до “відродження української духовності”.

Чому я називаю введення “Етики віри” у державних школах антизаконною ініціативою, адже, викладати її будуть не священнослужителі, а вчителі історії та літератури, а отже церква фактично залишається осторонь від викладання цього предмету? Але хочу зацентувати увагу на іншому положенні законодавства України, згідно якого усі релігії рівні й є не припустимим привілеї або обмеження однієї з релігій. В українському законодавстві немає поняття “традиційна церква” чи “традиційна релігія”. З правової точки зору усі релігії, незалежно від їх “традиційності” — рівні. Виходячи з цього, предмет “Етика віри” має не лише розкривати положення християнської, ісламської та іудейської етики, але й буддиської, кришнаїтської, язичницької й усіх інших релігійних течій та напрямів, які, принаймні, зареєстровані в Україні.

Виходячи з такого загального стану суспільної свідомості, яка не розуміє антизаконного характеру певних рішень — було б більш логічним збільшити кількість годин з предмету “Основи правознавства”, а не введення предмету із сумнівною назвою — “Етика віри”.

Консолідація християнських церков України на основі обстоювання християнських цінностей говорить лише про те, що екуменізм є реакцією, в першу чергу, на секулярну культуру, а релігійне суспільство. Відстоювання викладання християнської етики у державних школах вказує на кризу українських церков, на їхню неспроможність розвивати інститут недільних шкіл (хоча майже кожна релігійна організація має якусь форму релігійної освіти для дітей або дорослих).

Для світської держави така консолідація має свої позитиви та негативи. Позитивним, безперечно, є те, що співпраця церков означає

розвиток релігійної толерантності у суспільстві, зменшення конфліктів на релігійному ґрунті: консолідація тих груп, які досить довгий час знаходились у конфронтації. Негативом, може стати, агресивне нав'язування релігійних стандартів у різних сферах суспільного життя, що для світської держави є небажаним. Звісно голос церков та релігійних організацій, як репрезентантів віруючого населення України, має братися до уваги у державній внутрішній політиці. Одначе, політика “відродження духовності” українського суспільства має бути у рамках чинного законодавства та не повинна зводитися лише до сприяння розвитку релігійних організацій та їхніх ініціатив.

Крالیук П.

ВИКЛАДАННЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Уже більше десяти років в Україні відносно активно дебатується питання введення викладання в школах християнської етики (можливі інші назви цього курсу, які, тим не менше, мають релігійно-етичну чи релігійно-культурну спрямованість). Фактично ця проблема постала буквально в перші роки незалежності України. У ряді регіонів, передусім це стосується Галичини, даний курс при відповідній підтримці органів місцевого самоврядування уже став компонентом шкільної освіти. Загалом викладання цього курсу (чи подібного йому) здійснюється майже в усіх областях України. Щоправда, за винятком галицьких областей, це викладання має здебільшого епізодичний та фрагментарний характер.

Такий стан речей став можливим лише при наявності певних структур, що підтримували, а то й активно лобювали цю ідею.

Передусім до таких варто віднести конфесійні структури. В умовах незалежної України, де практично повністю був реалізований принцип свободи совісті й перед релігійними організаціями відкрилися широкі можливості для їхньої діяльності, з часом виникла жорстка міжконфесійна конкуренція. На сьогодні вона чітко простежується між православними Церквами, між православними та греко- й римокатоликами, між православними, греко-католиками, частково римокатоликами, з одного боку, та протестантами, між самими протестантськими Церквами. До того ж, спостерігається посилення